

Upowszechnieniem literatury polskiej w języku niemieckim zajmowały się m. i. także wydawnictwa: Korn we Wrocławiu¹⁵, Reclam w Lipsku, Eugen Diederichs w Jenie i Georg Müller w Monachium. Diederichs znany był z osobistego wystąpienia przeciwko antypolskiej polityce rządu pruskiego przed pierwszą wojną światową.

Autor zaznacza brak zainteresowania się w chwili obecnej w NRD marksistowską literaturą dotyczącą Polski i proponuje wznowienie w książce osobnej tego rodzaju artykułów Marksa i Engelsa z *Neue Rheinische Zeitung* oraz artykułów Wilhelma Liebknechta, Róży Lu-

¹⁵ Sporo ciekawych szczegółów na ten temat przynosi monografia H. Jessena: 200 Jahre Wilhelm G. Korn, Breslau 1732—1932. Wrocław 1932, s. 391. Inny wrocławski wydawca polskich druków, Schletter, doczekał się ostatnio opracowania M. Rotterowej: Księgarnia i wydawnictwo Zygmunta Schlettera we Wrocławiu 1833—1855. Wrocław 1956, s. 108.

ksemburg, Franciszka Mehringa i Juliana Marchlewskiego. W zakończeniu autor podkreśla zasadniczą przemianę, jaka nastąpiła obecnie w traktowaniu studiów slawistycznych i polskoznawczych w NRD. Dawniej służyły one przeważnie do celów imperialistycznych burżuazyjnych Niemiec, a teraz mają one na celu przede wszystkim pogłębienie dobrośędzich stosunków.

W sumie należy powitać z uznaniem ten popularnonaukowy szkic (szkoda tylko, że autor przy cytatach nie wszędzie podał źródło, skąd je zaczerpnął), będący ze strony niemieckiej nowym spojrzeniem na zagadnienie stosunków kulturalnych polsko-niemieckich ubiegłych dwóch wieków. Mamy nadzieję, że autor będzie to zagadnienie pogłębiał również w dalszych swych pracach.

Władysław Chojnacki

WYSTAWA MICKIEWICZOWSKA W BERLINIE

(Gerhard Schwarz, Adam Mickiewicz. Katalog zur Ausstellung der Deutschen Staatsbibliothek. Berlin 1956, s. 2 nlb., 58. — Deutsche Staatsbibliothek, Bibliographische Mitteilungen 9.

(Gerhard Schwarz, Gerhard Strozzyk), Adam Mickiewicz. Ausstellung der Deutschen Staatsbibliothek. Berlin (1955), s. 30, 1 nlb., tabl. 8.

Pokłosie Roku Mickiewiczowskiego w Niemieckiej Republice Demokratycznej ilustrują najlepiej wymienione wyżej wydawnictwa stanowiące łącznie katalog po centralnej wystawie mickiewiczowskiej w Berlinie, której otwarcie nastąpiło w grudniu ubiegłego roku. Wystawę tę zorganizowała niemiecka Biblioteka Państwowa w Berlinie dzięki dostarczonym eksponatom z dwunastu bibliotek Niemieckiej Republiki Demokratycznej (Berlin, Halle, Lipsk), Niemieckiej Republiki Federalnej (Donauesschingen, Getynga, Marburg, Stuttgart) i Austrii (Wiedeń). Stosunkowo obfite eksponaty z dziedziny piśmiennictwa miały na celu

pokazanie epoki, w której żył Mickiewicz, oraz chronologiczne przedstawienie życia i twórczości poety.

Twórcy wystawy zadali sobie nie lada trud, aby zgromadzić na niej nie tylko piśmiennictwo w języku niemieckim, które ostatnio zebrał w swej cennej bibliografii dr Othmar Feyl¹, ale także — najważniejsze prace w języku polskim i w innych językach europejskich. Wszystkie te eksponaty rozmieszczone zostały w ośmiu głównych działach mających jeszcze osobne poddziały. Pierwszy dział poświęcono historii Polski XIX w. (właściwie głównie do lat siedemdziesiątych tego wieku), zawiera on osobno zgrupowane bibliografie oraz dzieła treści ogólnej. Przy pozycji: Bibliografia historii Polski 1815—1914. T. wstępny. Warszawa 1954 — błędnie wyjaśniono, że jest to tylko przedruk wydania z 1939 roku. W rzeczywistości wydano wówczas tylko pierwszy zeszyt tego wydawnic-

¹ Por. recenzję tej bibliografii w Przeglądzie Zachodnim 1956, z. 1/2, s. 155—8.

stwa², który obejmował zaledwie piątą część materiałów ogłoszonych w 1954 r. W ogólnej części tego działu zgromadzono właściwie tylko literaturę o charakterze marksistowskim, co sprawia, że przedstawia się on stosunkowo ubogo, Niewielki ilościowo jest również następny dział, obrazujący historię literatury polskiej w XIX w. Natomiast już dział kolejny, zawierający bibliografie dzieł Mickiewicza i literatury o nim, dotyczące całokształtu jego życia i twórczości, zestawiono o wiele dokładniej, zwłaszcza bibliografię bibliografii mickiewiczowskich. Ta ostatnia zawiera ogółem 17 pozycji, w tym 5 w języku niemieckim, a 9 — w polskim oraz po jednej w językach: czeskim, rosyjskim i węgierskim. W tym samym dziale znajdują się jeszcze zestawienia polskich wydań dzieł zbiorowych Mickiewicza i osobno — pojedynczych utworów oraz korespondencji. W zakończeniu tego działu zestawiono dzieła zbiorowe Mickiewicza wydane w języku niemieckim. Następny dział pokazuje różnojęzyczne biografie Mickiewicza, a także osobno wydzielone niemieckie biografie oraz przyczynki dotyczące życia wieszca. Następnie pokazano różnojęzyczne wprowadzanie, ale głównie polskie opracowania utworów Mickiewicza, literaturę na temat znaczenia utworów Mickiewicza dla rozwoju literatury innych narodów³ oraz pozycje stanowiące plon badań językoznawczych nad utworami poety. Osobno zebrano pokłosie Roku Mickiewiczowskiego w postaci 17 pozycji w języku niemieckim i 4 — w polskim. Najobszerniejszym jest dział przedostatni, pokazujący w ośmiu poddziałach wykaz utworów Mickiewicza i ich opracowań w ujęciu chronologicznym według następujących etapów życia poety: młodość (1798—1824), pierwsze utwory; Mickiewicz w Rosji 1824—1829; Mickiewicz w Niemczech; powstanie listopadowe i jego echo w Niemczech;

Pan Tadeusz; lata paryskie; rewolucyjny demokrat 1848—1849; ostatnie lata życia poety. Dział ten zawiera zarówno pozycje w języku niemieckim, jak i polskim, rosyjskim, ukraińskim, angielskim, francuskim i włoskim. Najciekawsze są jednak dla nas pozycje w języku niemieckim (pokazano nawet artykuły w dziennikach!), gdyż pozwalają wszechstronnie zapoznać się z tłumaczeniami utworów Mickiewicza na język niemiecki i ich opracowaniami. Ostatni wreszcie dział wystawy nosi tytuł: Mickiewicz w muzyce i zawiera m. i. pięć mało znanych pozycji nutowych wydanych w Niemczech.

Katalog wystawy mickiewiczowskiej, opracowany przez Gerharda Schwarza, został początkowo wydany na powielaczu w niewielkiej ilości egzemplarzy i rozesłany wszystkim większym bibliotekom w Niemieckiej Republice Demokratycznej oraz osobom zainteresowanym. Autor jego pisze w przedmowie, że publiczność zwiedzająca wystawę domagała się możliwości nabycia katalogu i wobec tego spełniono jej życzenie wydając katalog techniką fototypiczną. Dla ułatwienia osobom interesującym się Mickiewiczem dotarcia do wyłożonych na wystawie eksponatów umieszczono przy każdej pozycji katalogu skrót biblioteki i sygnaturę wydawnictwa, co trzeba powitać z wielkim uznaniem i postawić za wzór naszym komitetom wystawowym. Przy wszystkich polskich pozycjach podano również w uwagach tłumaczenie tytułów na język niemiecki. Szkoda tylko, że autor katalogu nie umieścił na jego końcu indeksu autorów opracowań i tytułów utworów Mickiewicza. Oddałby on dużą przysługę tym wszystkim, którzy będą posługiwać się katalogiem jako zamiastką bibliografii mickiewiczowskiej, z uwagi bowiem na dużą liczbę działów i poddziałów dość trudno jest odszukać w nim potrzebnej pozycji. W sumie katalog wystawy mickiewiczowskiej trzeba uznać za wydawnictwo ze wszechmiar pożyteczne zarówno dla pracownika oświatowego jak i naukowego w NRD i NRF nie tylko jako informator po wystawie, ale przede wszystkim jako dość wszechstronny wybór mickiewiczowskiej

² H. Bachulska, M. Handelsman, R. Przelaskowski, Bibliografia historii Polski 1815—1914. Warszawa 1939, s. 64.

³ Pominie tu bardzo ważną pracę Mariana Szyjkwowskiego: Polska účast v českém národním obrození. Č. I—III. Praha 1931—1946.

bibliografii. Zawartość jego należy również wykorzystać u nas przy wydaniu retrospektywnej bibliografii mickiewiczowskiej, którą przygotowuje Instytut Badań Literackich korzystając ze spuścizny po Aleksandrze Semkowiczu, gdyż przynosi szereg pozycji nowych z okresu powojennego oraz notuje nieco dawniejszych pozycji nie uwzględnionych w znanych zestawieniach bibliograficznych Kurtzmana, Stolarzewicza i Feyla.

Równocześnie z otwarciem wystawy wydano w grudniu ub. r. dla zwiedzających informator o życiu Mickiewicza w opracowaniu Gerharda Schwarza i Gerharda Strozyka. Jest to dwuarkuszowa ładnie wydana na papierze bezdrzewnym broszura z podobizną na okładce medalionu A. Mickiewicza wykonanego w Weimarze w 1829 r. przez D. d'Angersa. Na pierwszej stronie (broszura nie posiada karty tytułowej, lecz tylko okładkę z tytułem) umieszczono dwa motywy na temat Mickiewicza zaczerpnięte z pism Róży Luksemburg i Wandy Wasilewskiej. Wstęp zatytułowany: Zum Mickiewicz-Jahr — informuje zwiedzającego wystawę o uczczeniu setnej rocznicy zgonu naszego wieszca przez Światową Radę Pokoju i organizację UNESCO oraz o ogłoszonych w Polsce wydawnictwach w językach obcych poświęconych tej rocznicy. Wstęp kończy się słowami następującymi: „Der breite Umfang der Mickiewicz-Feierlichkeiten in der ganzen Welt legt darüber Zeugnis ab, dass das Werk des polnischen Nationaldichters auch heute noch lebendig ist und sich trotz der Unkenntnis der polnischen Sprache und Geschichte einen festen Platz in der Weltliteratur zu erobern wusste. Wenn die Feierlichkeiten anlässlich des Mickiewicz-Jahr in der Deutschen Demokratischen Republik einen besonders breiten Umfang annehmen, so kommt darin der Wille des deutschen Volkes zum Ausdruck, die über hundert Jahre anhaltende verzerrte Darstellung des polnischen kulturellen Lebens zu überwinden und an die Traditionen des fortschrittlichen Deutschlands der dreissiger Jahre des vorigen Jahrhunderts anzuknüpfen“.

Właściwy trzon broszury to *itinerarium* Mickiewicza, podające niemal rok po roku najważniejsze daty z jego życia i twórczości. Ze względu na chronologiczny układ eksponatów wystawy pozwala ono zwiedzającym śledzić rozwój twórczości Mickiewicza i zapoznać się bliżej z jego życiem. Przed *itinerarium* umieszczono „Kilka współczesnych głosów o pierwszych dziełach poety“ a po nim „Mickiewicz, jak go współcześni widzieli“. Wydaje mi się, że zawarte tam uwagi i wypowiedzi współczesnych na temat Mickiewicza należało połączyć w jeden rozdział, tym bardziej że pierwsze dotyczą samych nieprzychylnych Mickiewiczowi sądów ze strony zwolenników klasycyzmu. Błędnie tam podano, że utwór Kajetana Koźmiana: *Ziemiaństwo polskie* (tytuł źle przetłumaczono: *Polnische Landwirtschaft*) ukazał się drukiem w 1838 r., a więc po wydaniu *Pana Tadeusza*, gdy w rzeczywistości nastąpiło to już w 1830 r. Wypowiedzi pozytywne o Mickiewiczuzostały zaczerpnięte z niemieckiego wydania książki Mieczysława Jastruna: *Mickiewicz. Deutsch von Kurt Poralla. Verse übertragen von Leo Lasinski. Berlin (1953), Rütten & Loening s. 415*. Broszura jest bogato ilustrowana pięknymi zdjęciami eksponatów z wystawy, wydanymi na papierze kredowym. Przedstawiają one portret Mickiewicza oraz osobno fotografię całej jego rodziny, podobiznę autografu wiersza: *Romantyczność* oraz płaskorzeźby przedstawiającej Mickiewicza i Puszkina, mało znany obraz zatytułowany: *„Polscy emigranci w pochodzie przez Lipsk“* i widok współczesny sali w *Collège de France*, gdzie Mickiewicz miewał swe wykłady. Wreszcie fotografię rysunku Uniechowskiego, przedstawiającego powitanie Mickiewicza w Mediolanie w 1848 r., i zdjęcie domu, w Konstancynie, w którym zmarł Mickiewicz.

Na końcu broszury znajduje się dość szczegółowa bibliografia utworów Mickiewicza i opracowań o nim, które się ukazały w Niemieckiej Republice Demokratycznej po 1945 r. do chwili ukazania się tej broszury. Zawiera ona 57 pozycji druków zwartych, artykułów z czasopism

i gazet. Zestawienie to jest dla nas jeszcze jednym dowodem ciągłego pogłębiania się przyjaźni naszego zachodniego sąsiada w stosunku do nas. W interesie tej obopólnej przyjaźni leży nawiązanie bliż-

szych stosunków między Instytutem Badań Literackich w Warszawie a slawistami niemieckimi, zajmującymi się osobą i twórczością naszego wieszca.

Władysław Chojnacki